

Váarak, kastélyok Veszprém megyében

Váarak, kastélyok Veszprém megyében

Más, mint másutt... Veszprém megye

Bevezetés

Szent István király
a koronázási paláston (1031)

A Kárpát-medencét meghódító magyarok új hazájukban őskori földvárakat, a rómaiak katonai táborait és falakkal övezett városait, illetve a szlávok várait találták. Eleinte általában ezeket használták, később ezek helyére épültek a magyar várak, amelyek a 10–12. században szinte kivétel nélkül királyiak voltak, mert csak az uralkodó és családja rendelkezett a felépítésükhöz szükséges anyagi javakkal, de nemis engedtek másnak várat építeni. A nemesség földsánccal, vagy palánkkal megerősített, fából emelt udvarházakban lakott.

A tatárjárás (1241–42) után világossá vált, hogy az országot az ellenségtől sikerrel megvédeni csak erős vár rendszerrel lehet. Ezért IV. Béla király szorgalmazta, és kiváltságokkal, kedvezményekkel segítette a várépítést. A megerősödött főurak sajnos nemegyszer belháborúkkal dúlták az országot. IV. Béla trónkövetelő fia, a későbbi V. István is viszályt szított apja ellen, és a belvillongások csak fokozódtak az Árpád-ház uralkodásának vége felé. Ennek egyik szomorú példája éppen Veszprém várához fűződik. 1276 nyarán a királyi házhoz hű Csák Péter nádor katonáival lerohanta az osztrák hercegekkel szimpatizáló Németújvári Péter püspök székhelyét. Iszonyatos mézszárlás után, amelyben a papokat sem kímélték, felgyújtották a várat, súlyosan megrongálták a székesegyházat, kifosztották a püspökséget.

Az Árpád-ház kihalása után (1301) az Anjou-családból származó Károly Róbert király teremtett rendet. Jó száz évvel később – a délről közeledő török támadás egyre növekvő veszélye ellenére – ismét belviszályok jellemezték az országot, ez így volt az újkor hajnalán a 16. század elején is. A végvár rendszer kialakítása nem a mohácsi csatavesztés (1526), hanem csak Buda 1541-es török elfoglalása után kezdődött meg, először hevenyészett, majd tervszerű módon.

Pápa 18. századi ábrázolása (ismeretlen festő munkája)

Veszprém ostroma 1593-ban (metszet)

A három részre szakadt ország magyarnak maradt részén a főurak gyakran váltogatták hitüket és uralkodóikat. E "hűtlenségek" és a törökök elleni harcok során a legtöbb vár szinte követhetetlenül sokszor cserélt gazdát. A Dunántúlon levő végvárak, bár menedéket adtak a környékbeli lakosságnak is, végső soron a Habsburg-ház, Ausztria és a keresztény Európa érdekeit védték. Mindezek ellenére a várak állapota általában fokozatosan romlott, az uralkodók azokat elhanyagolták, a katonákat rapszodikusán fizették.

A törökök kiűzése után a várak jelentősége megszűnt, és nehogy a királyi házzal szembeni ellenállás fészkei lehessenek, 1699-ben elpusztításukat rendelték el Bécsben. Ez a Dél-Dunántúlon meg is történt, de az északi részeken a Rákóczi-szabadságharc lelassította ezt a folyamatot, sőt Várpalota, Csesznek, Sümeg, Pápa, Csobánc vára fontos szerepet kapott a labancok elleni harcban.

A szatmári béke (1711) után a császári hadvezetés ezeket is vesztesre ítélte, és a 18. század elején folytatódott a még álló várak és városfalak bontása, valamint a vizesárkok beépítése, de arra is volt példa, hogy a várakat – tulajdonosaik igényei szerinti – lakóhellyé alakították át. Máshol a főurak rezidenciájukat a barátságosabb, otthonosabb kastélyokba tették át. Így azok zöme a 18–19. században barokk, illetve klasszicista stílusban épült, kisebb-nagyobb parkkal, kerttel övezve. Kezdetben a francia park volt a divatos, később a természetű angolkert.

A tartalomhoz kapcsolódó uralkodók, évszámok, főbb események

Árpád	-907		
I. Szent István	997-1038	1000	Államalapítás
IV. Béla	1235-1270	1241-1242	Tatárjárás
V. István	1270-1272		
		1301	Árpád-ház kihalása
I. Károly Róbert	1308-1342		
I. Nagy Lajos	1342-1382		
I. Mátyás (Hunyadi)	1458-1490		
II. Lajos	1516-1526	1526	Mohácsi vész, az ország három részre szakadása
		1541	Buda eleste
I. Ferdinánd	1526-1564	1543	Fehérvár eleste
		1552	Veszprém eleste
I. Lipót	1657-1705	1686	Buda visszafoglalása a töröktől
I. József	1705-1711	1703-1711	Rákóczi szabadságharc
Mária Terézia	1740-1780		
II. József	1780-1790		
II. Lipót	1790-1792		
I. Ferenc	1792-1835		
V. Ferdinánd	1835-1848	1848-1849	Szabadságharc
I. Ferenc József	1848-1916	1867	Kiegyezés

Várak

Először azokat a várakat vesszük számba, amelyeknek katonai jelentősége alig volt. Jelképezték a hatalmat, fedelet és védelmet adtak uraiknak, akik innen irányították birtokaikat. Ez után azok következnek, amelyek a törökök ellen kialakított végvári rendszerben, illetve a Habsburgok elleni Rákóczi-szabadságharcban fontos szerepet tölthettek be. Viharos történetük éppúgy regél hősiességről és elszántságról, mint ármányról és árulásról. Romjaik az építetőkre, védőkre és környékbeli pórnépre egyaránt emlékeztetnek.

Szarvaskő várának romjai Döbröntén

Bakonybél-től északra, a Tönkölös-hegy északi lejtőjén, az erdő mélyén található **Bakonyújvár** falmaradványai, amelyek a településről a kék kereszt és kék vár turistajelzéseken egyórás sétával érhetők el. Az egykori erősséget a Felvidékről e tájra települt Podmaniczky fivérek építették az 1530-as évek elején. Rafael és János rablófészekként használta, sűrűn fosztva ki a bakonybéli apátság birtokait. Ezért az országgyűlés 1546-ban a vár lerombolását rendelte el, amire sor is került azután, hogy a királyi csapatok ostrommal bevették azt.

A Bakony északnyugati peremén, Döbrönte felett, egy déli irányban lankásodó sziklagerincen magasodnak **Szarvaskő** várának romjai. Nagy Lajos király engedélyével, a bakonyi királyi vadászok ispánja, Himfy Benedek építtette, birtokaik védelmére. Utódai alatt azonban rablóvár lett, ahonnan többek között még Pannonhalmát is lerohanták. Mátyás király ezért a Kanizsaiaknak adományozta, azonban hamarosan ismét Himfy-birtok lett. A végvári rendszerben nem volt szerepe, feltehetően a 17. század végén vált lakhatatlanná.

Bánd, Essegvár romjai

Városlódtól északra, alig két kilométerre, a Csiga-hegy vonulatának északi csücskében omladozik **Hölgykő** vára, amely a kék turistaúton közelíthető meg. Rövid története a 14. századhoz kötődik, amelynek valószínűleg első negyedében épült. A század vége felé Nagy Lajos király a karthauzi szerzeteseknek adományozta, akik lerombolták.

Bánd határában, a Séd-patak feletti sziklaszirten találjuk **Essegvár** romjait. A terület hajdan az Essegvári, illetve Rozgonyi család birtoka volt. A várat a török háborúk idején már nem említik. Birtokosaik feltehetően a 15. század végén hagyták el. Veszprém török megszállása (1552) után, hogy az ellenség erődítményévé ne válhasson, felrobbantották. A várromot őrző szirttetőről szép kilátás nyílik a délre fekvő Miklóspál-hegyre, amelynek északnyugati lejtőjén, a faegyedek számát tekintve, Európa második legnagyobb tiszafása terül el. Természetvédelem alá esik.

Kilátás a Zádorvárból

Zádorvár romjai Pécselyről a kék vár turistajelzésen, mintegy két kilométeres sétával érhetők el. Az oklevelek tanúsága szerint, ismételt pereskedések közepette, előbb Himfy Benedek, majd Mária királyné 1384-es engedélye alapján, Vesenyi (Vázsonyi) László királyi étekgó mester építtette, aki azonban hamarosan Vázsonykő (ma Nagyvázsony) várába költözött. Ezért a 15. század elejétől romlásnak indult, és a török hódoltság idején már nem is említik. A várromoktól feledhetetlen kilátás nyílik a Tihanyi-félszigetre.

Várpalota, Thuri-vár

Várpalota belterületén, a város szívében áll a szabályos alaprajzú, valaha négy saroktornyos erődítmény. Elődje a 13. században, a maitól kissé északabbra megépített **Bátorkő** váravolt. A 14. században birtokosai, az Újlakiak úgy döntöttek, hogy a Székesfehérvár–Veszprém közötti úthoz közelebb új erősséget emelnek. Előbb, az 1390-es években inkább reprezentatív palota volt, majd a 15. század közepén belsőtornyos vár lett.

A mohácsi csatavesztés előtt két évvel az Újlaki család kihalt, és a vár új gazdája, az özvegy második férje, a pécsi püspök testvére, Móré László lett, aki bástyákkal korszerűsítette. A három részre szakadt ország állandósult belviszályait is kihasználva rettegésben tartotta a környéket. Ezt megelőzve, 1533-ban János király elfoglaltatta az erősséget, amely 1558-tól a törökökkel szembeni rendszerben fontos királyivár lett. Legendás kapitánya a Felvidékről származó Thury György, aki a törökök hadjárataival szemben hősiességgel tartotta a várat. 1593-ban került török kézre, majd többszöri gazdacseré után 1687-ben szabadult fel végleg.

1702-ben Lipót császár elrendelte a vár lerombolását. Ezt a Rákóczi-szabadságharc időlegesen megakadályozta azzal, hogy fontos kuruc erődítmény lett. Az 1707-es sikertelen császári ostromnál a harcok is kivették részüket, a török elleni háborúkban oly hősiességgel ellenálló egri nők példáját követve.

1711 után külső erődítményeit felrobbantották és széthordták, négy saroktornya közül kettő maradt meg. A Zichy család a 18. század elején barokk kastéllá építtette át. A szépen helyreállított épületben ma a vármúzeum, az ország egyetlen vegyészeti múzeuma és a Bányászattörténeti Gyűjtemény kapott helyet. Itt

A várkapolna boltívei a Thuri-várban

kell megemlítenünk a Várpalotától északra, körülbelül négy kilométerre, a Fajdas-hegy északkeleti előrmán található **Pusztapalota** romjait. A feltehetően a 13. században épült vár, a török hódoltság idején pusztulhatott el, a piros turistaúton közelíthető meg.

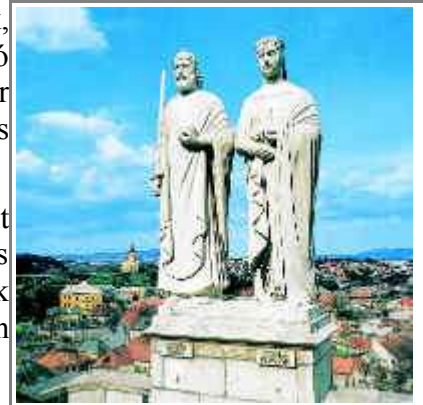
*A tűztorony
Veszprémben*

A megyeszékhely szívében egy 40 méter magas észak–déli irányú sziklaszirtre épült **Veszprém** vára. Korábban bronzkori földvár állt itt, s annak földsáncai hordozták a középkori falakat. A 10. század utolsó harmadában fejedelmi szálláshely és a térítő Bruno püspök otthona, majd az egyik korai püspökség székvárosa. A 400x90 méter kiterjedésű, délfelé lankás sziklagerincet fallal övezték, benne székesegyház, palota állt. Jobban támadható déli részén a 13–14. században épült fel a kettőskapus, felvonóhidas bejáratú külső vár.

Az erődítmény 1242-ben ellenállt a tatárnak, ám 1276-ban, az országot pusztító belvillongások során Csák Péter nádor ostrommal elfoglalta, kirabolta és felgyújtotta.

Károly Róbert 1313-ban a püspököknek örökös főispáni rangot adott, így egy kézbe került az egyházi és világi hatalom. Jelentős építkezések folytak ezután, bár a helynek nem tulajdonítottak különösebb harcászati jelentőséget, hiszen az ország belsejében emelkedett.

Ezért nem csoda, hogy kiváló fekvése ellenére, elavult és egyre romló védőművei miatt, könnyen bevehető volt, így a török közeledtével a püspökség a 16. században Sümegre menekült, és két évszázadon át ezen a biztonságosabb helyen is maradt.

*Szent István és
Gizella királyné szobra*

A veszprémi várnegyed

Fehérvár 1543-as eleste után a végvárak sorába került, ahol fontos pont lehetett volna, de támadhatósága és árulások miatt, a zűrzavaros időkben tizenhétszer cserélt gazdát. 1702-ben azon váraink egyike, amelyeket I. Lipót lerombolásra ítélt, s bár sorsa beteljesedését a Rákóczi-szabadságharc késleltette, 1733-ban Acsády Ádám püspök védőműveit nagy részben leromboltatta.

A jelenleg látható barokk paloták, házak és templomok zöme a 18. század során épült. A középkori várra elsősorban az egykori kanonoki házak kerítésfalait képező régi várfalak, és a tűztorony emlékeztetnek. A város egyik jelképeként is emlegetett épület az egykori, déli őrtorony többemelettel történő magasztásával épült az 1810-es éveken.

A várnegyed és környéke, múzeumai, galériái feledhetetlen hosszabb programot kínálnak.

A veszprémi vár kapuja

Kőoroszlán a pápai várkastélynál

Pápa város szívében, a jelenlegi Esterházy-kastély helyén állott valamikor a vár, amely feltehetően egy 14. századi udvarház átépítésével az 1480-as években készült el. Buda (1541), majd Székesfehérvár (1543) eleste után fontos védelmi szerephez jutott a török elleni harcban.

Kapitánya, a szigligeti várat is újjáépíttető Martonfalvy Imre, megbízható erődítménnyé alakította, a kornak megfelelő modern védőművekkel – sáncokkal, töltésekkel, bástyákkal – és bár a vár lapályon feküdt, tarthatóságát északon a Tapolca-patak, keleten egy mocsaras tó segítette.

Pápa, Esterházy-várkastély

Ezért a török rohamoknak többször sikeresen ellenállt. 1594-ben került csak oszmán kézre, majd a hódoltság idején és a kuruc idők során is többször cserélt gazdát. 1740-es években kezdték meg a birtokos Esterházyak a vár falainak, védőműveinek lebontását, majd az erődítmény barokk kastéllá alakítását.

A Dunántúl Athénjaként is emlegetett református iskolaváros kellemes időtöltést ígér, amelyet a 16 kilométerre, Döbrönte település felett magasodó szarvaskői várrom megtekintésével egészíthetünk ki.

A Nádor-terem a várkastélyban

A cseszneki vár bástyái

A Veszprém-Győr közötti 82-es út mentén magasodik Csesznek vára. A tatárjárás után, IV. Béla engedélyével feltehetően Cseszneki Jakab kezdte építeni, később a Csákoké.

A vár zöme a 15. században készült. Az idők során többször cserélt gazdát, sokszor volt királyi tulajdon is. 1552-ben Veszprém elestével végvár lett, királyi őrség védte. 1561-ben hiába ostromolta a török, és bár Győr 1594-es eleste után harc nélkül feladták a várat 1598-ban visszafoglalták a töröktől.

1637-től teljes egészében az Esterházyak tulajdona, majd felváltva, hol a kurucok, hol a

labancok voltak gazdái. A szatmári békekötés után az Esterházyaké maradt 1780-ig. 1810-ben földrengés, majd tűzvész pusztította a belsőtoronyos erődítményt.

A cseszneki vár látképe

A hatvanas években a feltáró ásatásokkal egybekötött konzerváló helyrehozatalon átesett romot, ma szakvezetéssel mutatják be a látogatóknak.

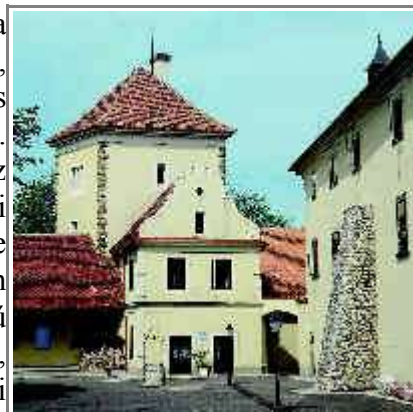
A cseszneki vár bástyái

Reneszánsz kút a devecseri várkastély udavrán

Devecser várának alapjait a Torna-patak árterén levő halmon, feltehetően egyemeletes és tornyos kőházépítésével vetette meg a 15. században a Csoron család. Az 1514-es parasztfelkelés harcai okozta károk és a törökök betörése miatt is, 1526 táján Csoron András erődítményszerű várkastéllá alakította a kúriát, amely az országos védelmi rendszer egyik erős pontja volt.

A ma gótikus és reneszánsz részleteket is mutató épületet 1790–99. között – G. K. Zillach tervei alapján – az Esterházy család építtette át barokk kastéllá. Parkja természetvédelmi terület.

A devecseri várkastély

A Balaton-felvidéki bazaltkúpok egyik északra eső tagján, a Somlón vigyázzák az alattuk elterülő történelmi borvidéket **Somlóvár** falai. A belsőtoronyos vár belső udvarában, a várra jellemző, sokszögű gúla alakú torony emelkedik, amely konyhakürtő volt.

Valószínűleg a cseh származású Csenig lovag építtette a király megbízásából. Bár a török soha nem ostromolta, a 17. századtól romlásnak indult, s utolsó birtokosai – az Erdődyek – köveit Dobán épülő kastélyukhoz hordatták el az 1830-as évek végén.

Somló várának romjai

A romok Doba és Somlóvásárhely településekről rövid (2 – 3, 5km) túrával érhető el a jelzett turistautakon. A kaptatós terep nehézségeért a túrázót a hegycsúcsról elértároló látvány kárpótolja a Tapolcai-medence bazaltkúpjaival, a Bakony vonulataival, a távolban a Kisalföld nyugati peremén felködlő Kőszegi- és Soproni-hegységgel. Szomját a vándor a hegyen levő pincékben jófajta somlai borral olthatja.

*A Kinizsi-vár lakótornya
Nagyvázsonyban*

A Veszprémet Tapolcával összekötő, valaha Budáról Itáliába vezető útmentén, Nagyvázsony szívében emelkedik **Vázsonykő** vára, amelyet a 14. század végén a Vázsonyi nemzetség építtetett, és a pécselyi Zádorkó várából ideköltözött. A külsőtornyos vár legrégebbi része a ma is monumentális lakótorony, amelyet Kinizsi Pál, ki a Vázsonyi család férfiágának kihalása után Mátyás királytól kapta meg a várat, többek között palotával, kápolnával, barbakánszerű kapuvédőművel egészített ki az 1490-es években.

A török terjeszkedésével fontos végvári erősség, amely feltehetően csak a 16. század végén került rövid időre török kézre.

A nagyvázsonyi vár védőművei

A Rákóczi-szabadságharc alatt, hol a labancok, hol a kurucok birtokolják. A harcok után jelentősége megszűnt.

1649 óta birtokos Zichy család lakhelyül nem ezt, hanem a főút mellett 1760 táján barokk stílusban épített, majd 1815-ben klasszicista stílusban átalakított kastélyt használta.

Lakótornya volt uradalmi börtön, pálinkaégető és cselédlakás is. Az erődítmény ma múzeumként látogatható. A falu egyéb látványosságai – gótikus plébániatemplom, postamúzeum, tájház, pálos kolostor romjai – és környéke hosszabb tartózkodásra csábítanak.

Hegyesd és Csobánc, a két szomszédvár. Tapolcától keletre, az Eger-víztől északra található az előbbi, délre az utóbbi, és két őrtoronyként vigyázták a Veszprém és Tapolca közötti utat.

Hegyesdet a 13. század második felében kezdték építeni. A következő háromszáz évben gyakran cserélt gazdát. A 376 méter magas bazaltkúpon épült Csobánc várát 1272-től említik az oklevelek. 1300-tól a Rátót nemzetségből való Gyulaffy családé, mintegy négyszáz éven át. Fehérvár elestével a törökök elleni királyi végvárrendszer egyik fontos tagja lett ez a belsőtoronyos

A csobánci vár romjai

kicsi vár. Hős védőinek köszönhetően sohasem volt török kézen. Amikor a török Pajazit aga 1561-ben Hegyesdet elfoglalta, Csobánc tulajdonosa, Gyulaffy László – ki éppoly híres bajvívó volt, mint várpalota hőse, Thury György, vagy a Szigligetet eredményesen védő Magyar Bálint – párbajra hívta ki az agát, hogy az Csobánc várát ne veszélyeztesse. Az aga páncélban vonult ki a küzdelemre, de Gyulaffy kopjája zászlóstul hatoltát ezen is. 1562-ben Gyulaffy, Magyar Bálint és Salm győri főkapitány egyesített hadai visszafoglalták és felrobbantották Hegyesdet.

Csobánc a Rákóczi-szabadságharcban a kuruc után pótlás egyik fontos központja lett, amelyet sikerrel védtek meg a túlerőben levő császáriaktól 1707 tavaszán, úgy, hogy a harcból a környékbeliek is kivették a részüket. A csaták során a vár erősen romos állapotba került, a kurucok kivonulása után a császáriak 1709-ben használhatatlannak ítélték.

*A szigligeti vár a
19. században
(Ludwig Rohbock metszete)*

Egykor a Balaton szigetét képező vulkáni kúpon állnak **Szigliget** várának romjai. A tatárjárás után, 1260-ban IV. Béla a pannonhalmi bencéseknek adományozta e területet azzal, hogy ott erősséget építsenek. Favus apát két év alatt olyan sikeresen oldotta meg a feladatot, hogy a király a várat egyéb birtokaiért elcserélte, és így királyi tulajdon lett. A 13. század vége felé a veszprémi püspök elfoglalta a várat, elrabolta a környéken is birtokos győri Pok nemzetség kincseit, ezért a király kárpótlásul a várat a kárvallottaknak adományozta.

Ők végezték el az építmény első megerősítését, bővítését, amelyet még több követett. A mohácsi vész után, Török Bálint kapitánysága alatt, 1536 után Martonfalvay Imre vezetésével tették biztonságosabbá, fejlesztették védőműveit. A törökök ellen Magyar Bálint védte többször, sikeresen. A török hódoltság végén elvesztette hadi jelentőségét, romlásnak indult. A 17. század végén villámcsapás következtében vált lakhatatlanná, a maradványokat I. Lipót leromboltatta (1702), így a kurucok már nem használhatták.

A rom a településről rövid sétával közelíthető meg. A vár egykori öregtornya mellől a Balaton, a Tapolcai-medence, a Keszthelyi-hegység szemet gyönyörködtető látványa tárul elénk.

A sümegei vár

Kopár, füves mészkőcsúcson, a város felett emelkedik a magasba **Sümege** erődítménye, melynek belső várát feltehetően a tatárjárás után építtette a veszprémi püspök.

Legrégebbi része az öregtorony helyén álló lakótorony lehetett, melyet szabálytalan lefutású fallal öveztek. Többször erősítették, bővítették, így Vetési Albert püspöksége alatt, 1486 előtt.

Igazi kiépítése arra az időre tehető, amikor Veszprém török általi elfoglalása (1552) után a püspökség ide tette át székhelyét. Ekkor Kövessy András püspök az északi oldalon belső falakat emeltetett, s az északi és keleti falak találkozásánál új ágyúbástyát építtetett, amely a nevét viseli.

Bár a munkálatokat villámcsapás hátráltatta, azonban királyi segítséggel befejeződtek. A végvárrendszer második vonalának egyik tagjaként tartották számon. A törökök 1664-ben, a veszített szentgotthárdi csatából visszatérve foglalták el és gyújtották fel a várost, a vár is tüzet fogott.

Lovagi torna a sümegei várban

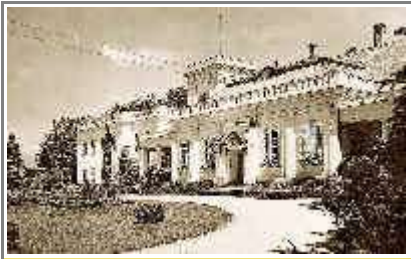
Sennyei István püspök hamarosan újjáépíttette. II. Rákóczi Ferenc vezéreinek önként hódolt meg, és a kurucok fontos utánpótlási állomása lett. 1709-ben foglalták vissza a császári csapatok, és 1726-ban felgyújtották, kapuját felrobbantották. Ma belépővel látogatható. Udvarán lovagi tornákat, esténként középkori vacsorákat rendeznek.

A város hangulata, múzeumai, környéke nyugodt kikapcsolódást biztosítanak.

Végezetül hadd tegyünk említést **Tihany** váráról, amely 1683-ban leégett, 1701-ben pedig lerombolták, és köveit a bencés templom és kolostor újjáépítéséhez használták fel.

Kastélyok és kúriák

Kiadványunkban olyan kastélyokat mutatunk be megyénkből, amelyek jelenlegi állapotukban is felidéznek a magyar arisztokrácia fénykorát.

A csetényi Holitscher-kastély

A **Csetényben** található Holitscher-kastély elődjét, egy barokk kúriát, az 1700-as évek első felében az Esterházy család építtette. Külsője az 1922-es átalakításnak köszönhető. Az épület ma a falu művelődési háza. Közvetlen szomszédságában neogótikus kápolna áll, körülötte nagy kiterjedésű, védett park található.

Védett park közepén áll **Lovászpatonán**, az 1794–1808 között, későbarokk stílusban épült Somogyi-kastély, amelyet 1850

táján építettek át. Ma általános iskola. Az épület fő homlokzata előtti parkrészt, nyírott, szabályos nyomvonalat követő bukszus bokraival a franciakertekre emlékeztet. Az épület főbejáratának ívét fonatos, levéldíszes faragvány hangsúlyozza.

A Somogyi-kastély Lovászpatonán

Esterházy-kastély, Bakonyoszlop

Bakonyoszlopon, a község főutcája mentén, szép park vén fái között búvik meg a 18. században épült, barokk stílusú Esterházy-kastély, amely ma iskola, illetve gyermekotthon. Az egyemeletes épület falán, a főbejárat mellett fehérmárvány táblán emlékezett meg az utókor Esterházy Lászlóról. A kastély mai képe a 19. század végén alakult ki.

Egyemeletes, szép neobarokk építmény a **Magyargencsen** található Széll-kastély, amelyben

általános iskola működik.

Magyargencs, Széll-kastély

A Nádasdi-kastély Dákán

Klasszicista stílusban építtette a szép park közepén elhelyezkedő kastélyát, 1820 táján a Nádasdy család **Dákán**. Az épület később – 1858-ban – Batthyány Lajos, az első magyar miniszterelnök özvegyének tulajdona lett. Az építmény jelenleg szociális otthon, parkja engedéllyel látogatható. Az egyemeletes, timpanonos homlokzatú épület falán márványtábla emlékeztet a tragikus sorsú államférfira és jótékonyágáról híres leányára.

Pápakovácsi főutcájának meghatározó építménye a 18. században épített barokk Somogyi-kastély, amelyet 1816-ban klasszicista stílusban építettek át. Ma általános iskola. A kétemeletes, zömök építmény utcai homlokzatának közepét címerpajzsos timpanon zárja. A nyugalmat, erőt sugárzó épület faragott kő ablakkeretei máltai kereszt díszítésűek.

A pápakovácsi Somogyi-kastély

Az Erdődy-kastély Dobán

1839-ben, klasszicista stílusban épült **Dobán** az Erdődy-kastély, amely napjainkban szanatórium. Építéséhez Somlóvár köveit is felhasználták. Az egyemeletes, timpanonos homlokzatú, dór, ion oszlopfős épület nagy kiterjedésű arborétum közepén található, engedéllyel látogatható.

Sümege közelében **Nyírlakpusztán**, védett park ölelésében, található a 17–18. században épített barokk Tarányi-

A Tarányi-kastély Nyírlakpusztán

kastély, amelyet a 19. század második felében romantikus stílusban átalakítottak, illetve kibővítettek. Ebben az időben készült a háromemeletes lakótorony, ekkor kerültek az épületre a geometrikus díszítő elemek is. Jelenleg szociális otthon. Parkjában 1807-ben készült Madonna-szobor csodálható meg, északi kapujának oszlopaikat fekvő oroszlánok díszítik.

Lesencetomaj, Nedeczky-kastély

Lesencetomajon a falu közepén található Nedeczky-kastély 1752-ben épült barokk stílusban, 1852-ben bővítették ki. Ma szociális otthon, amelynek parkjában két védett mamutfenyő áll. A szárnyakon földszintes, középső részén egyemeletes épület szép ívű kapuja felett az építető Nedeczky

A Nedeczky-kastély kapuja

Károly és felesége, Lengyel Krisztina neve, valamint az építés dátuma olvasható. A kastélyt kívülről, a falu főteréről csodálhatjuk meg.

A szigligeti Esterházy-kastély

Szigliget szívében, a polgármesteri hivattal szemben áll a 19. század elején épített, klasszicista Esterházy-kastély. A mintegy 15 hektáros, védett parkkal övezett épület e században

többször esett át bővítésen, átalakításon. Ma alkotóház. A parkban több mint 500 féle fa és cserje található, a fenyőfélék száma meghaladja a 120-at. Engedéllyel látogatható. Az átépítések során tiszteletben tartották az eredeti jelleget, amelyre a timpanonos homlokzatok és a dór oszlopfős középső rész utalnak.

A Talián-Horváth kastély Szentkirályszabadján

Ma polgármesteri hivatal **Szentkirályszabadján** a 17–18. század fordulóján épült, barokk Talián–Horváth-kastély. A földszintes, manzárdtetős épület a középkori elemeket is őrző templom közelében áll.

Reneszánsz kandalló a devecseri várkastélyban

A váraknál már említett **Devecserben** a későközépkori erődítmény többszöri átépítés, bővítés során vált a ma is látható várkastéllyá. A mohácsi vész utáni reneszánsz átépítésre faragással díszített kandallók, boltozati vállkövek, ajtókeretek utalnak.

Reneszánsz kút a devecseri várkastély udvarán

Híres emléke ennek a felújításnak a reneszánszkút, amelynek hiteles másolata csodálható meg a várudvaron. Eredetijét Budapesten a Szépművészeti Múzeumban őrzik.

Az épületegyüttes a 18. század vége felé barokk stílusban épült át, majd a múlt század végén eklektikus stílusban, neogótikus és neobarokk elemekkel gazdagítva alakították át. A várkastély főépületében ma a városi könyvtár működik.

A Zichy család címere Várpalotáról

A Zichy család kastélya **Nagyvázsonyban** 1762-ben, barokk stílusban épült. 1815-ben klasszicista stílusban részben átalakították, ekkor készült el a timpanonos, oszlopos főbejárat is. A védett parkkal övezett épület, amely a Veszprémet Tapolcával összekötő út mentén áll, ma szálloda, és egyúttal a Balaton-felvidéki lovasturizmus egyik kedvelt bázisa.

Nagyvázsony Zichy-kastély

A **Várpalota** szívében található Thury-vár történetét a korábbiakban már ismertettük. Az ettől nyugatra fekvő dombon található a Zichy család másik kastélya, amelyet a vár átépítése táján, 1725-ben, barokk stílusban építettek. Az Ybl Miklós tervei alapján neoreneszánsz stílusban átalakított épület kívülről tekinthető meg.

Nagyvázsony Zichy-kastély

A várpalotai Zichy-kastély

A pápai Esterházy-várkastély helyreállított Europa Nostra-díjas kápolnája

Pápa erődítményét, amelyet a várak között már bemutattunk, az Esterházy család, Fellner Jakab és Grossmann József közreműködésével, 1783–84 között későbarokk kastéllá építtette át. Az U alakú, több mint 80 szobás épület nyitott felével, díszudvarával fordul a város központi tere felé.

Tágas lépcsőházának korlátja, egyes termek stukkós mennyezete barokk hangulatot áraszt. Díszterme, a Nádor-terem nívós hangversenyeknek ad otthont. Ma az épületben könyvtár, múzeum, művelődési ház, zeneiskola található. Az épületegyüttes helyreállítása napjainkban is folyik, az egykori kápolna korhű renoválását Europa Nostra-díjjal ismerték el.

A kápolna mennyezete

A megyében szép számmal találunk **kúriákat** is. Tulajdonosaik vagy a kevésbé tehetősnél közelebb a középnemességhez tartoztak, vagy az épületek kaptak inkább gazdasági szerepet és egy-egy jelentősebb birtokot irányítottak belőlük. Építtetőik mindkét esetben igyekeztek kastélyszerűen kialakítani az épületeket. Elsősorban lakás volt **Balatonfüreden**, az Arácsra vezető szőlőhegyi útmentén álló Gombás-kúria. A 18. század legvégén kezdték építeni, és 1820-ra készült el, érett barokk stílusban.

Szigligeten a vár tövében áll a Lengyel család kúriája. A háztornácos, Balatonra néző részét még a 18. század végén emelték, míg a mai, vendéglőként működő keresztszárnyat néhány évtizeddel később. A kert barokkos ívű kapuján a Tótilengyel család 17. századi címere látható, 1787-ben a várból került ide.

A badacsonyi Szegedi Róza-ház

A **Badacsony** szoknyáján, a Balatonra néző oldalon áll a Szegedi család emeletes présháza. A földszint a család tekintélyes szőlőszőlését szolgálta, az emeleten lakószobák sorakoztak.

A 18. század vége felé épült, nevezetes lakói közé tartozott Szegedi Róza és férje, Kisfaludy Sándor, a 19. század eleji költészet vezéralakja, aki innen irányította a házasságban kapott badacsonyi szőlőket és a család más birtokait.

A Szegedi Róza-ház nappalija

A csopaki Ranolder-ház

Hasonlóképpen kettős feladatot látott el a **csopaki Ranolder-ház** is, amelyet a 19. század közepén építtetett névadója, a veszprémi püspök, romantikus stílusban. Elsősorban nyaraló volt, de birtokközpont is.